

עלון דברי חיים לפרשת בראשית

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" [א,א]

באבות תנן [פ"א מ"ח] על ג' דברים העולם עומד: על הדין ועל האמת ועל השלום שנאמר 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'.

והנה בריש הפרק שם איתא ג' עניינים אחרים, שמעון הצדיק אומר על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, וצריך ביאור.

ובפירוש רבינו יונה שם כתב ליישב, דמתחילה אמר שבשיל ג' דברים נברא העולם ואלו הן: התורה והעבודה וגמילות חסדים, ואח"כ אמר דלאחר שנברא, העולם מתקיים על ידי אלו, עיי"ש, והובא פירוש זה בטור [ח"מ א], ובבית יוסף שם הקשה על זה, והלא בג' דברים שנברא העולם יספיק לקיימו, שמי שהוא סיבה להיות הדבר כל שכן שיקיימו? ותירץ דאף שבראית העולם בתחילתו היה על שלשה עמודים הנזכרים למעלה, אבל משחרב בית המקדש הוחלש ג' עמודי עולם אלו שאין לנו עבודה, וגם אין אנו יכולים לעסוק בתורה ובגמ"ח כראוי מפני עול הגלות, ומ"מ העולם קיים בג' עמודים הדומים לזה, כי יש הפרש בין שמירת הנמצא להתהוות הדבר, שהדברים שקיבלו חומם באש חזק ישמרו חומם באש שאינו חזק, וכן בענין זה אי אפשר להבראות העולם אלא בג' דברים שהזכיר למעלה, אבל מעתה הוא כבר קיים ע"י שלשה דרשב"ג שהם דומים להם.

ועיי"ש שביאר זו"ל שהדין הוא כנגד עמוד התורה, שהדין הוא קיום התורה, שהעובר על התורה יענישוהו בדין. והאמת הוא תיקון להעבודה שע"י העבודה היתה השכינה שורה בינינו והיינו מושגחים. ובשמירת האמת שהוא חותמו של הקב"ה נכיר ונתפלל אליו שהוא במקום עבודת הקרבנות, והשלום הוא כנגד גמילות חסדים, יעיי"ש.

והנה מבואר בדבריו, שמידת האמת היא תיקון לעמוד העבודה ע"י שהוא יסוד התפילה. ויסוד הדברים הוא, כי המחפש את האמת והנוזהר ודבק במדה זו, הרי מכיר הוא מיד בהקב"ה שהוא האמת בתכלית וחותמו אמת, ומעתה כבר תבוא התפילה שהיא עבודה שבלב בהכרח, כי מי שמכיר האמת יודע שהכל תלוי בו, ואין כל ענין אשר נעשה תחת השמש בלעדי השגחתו הפרטית ממש, והרי זה כבר מחוייב המציאות להיות מתפללים אליו ולעבדו. משל למה הדבר דומה, לאדם שחבירו לוחץ עליו או מכאיבו, הרי הדבר המובן והמתבקש מאליו הוא שמבקש ממנו שיחדל מזאת. וכן מי שרעב ללחם ועומד לפניו אדם ובידו ככרות לחם, הרי רק חסר דעה ילך לחפש במקום אחר ולא יבקש ממנו. והרי כך היא כל מציאת החיים, שכל מאיתו יתברך, הברכה והיפוכה, השלוה והיסורים, וכמו אמרו חז"ל [חולין ז]: אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא על ידי שמכריזין עליו למעלה, וכן הוא בכל פרט ופרט. ואם כן נמצא שרק הטמטום והשקר הוא המונע את התפילה, ולכן הדבוק במדת האמת מכיר בו ובטובו ובהנהגתו ומתפלל אליו למלא משאלותיו, זוהי עבודת השי"ת בזמן שאין בית המקדש קיים, ועל זה מתקיים העולם.

ע"פ בד קודש ורב ברוך דב פוברסקי שליט"א, ועיי"ש עוד]

"ויברך אתם אלקים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים ימים והעוף ירב בארץ" [א, כב]

כתב הרמב"ן זו"ל: גזר בהם הברכה ואמר בהם שיפרו וירבו כו', אבל לא נאמר כן בשלישי [בבראית צמח האדמה] שהנבראים בכל בעלי הנפש היו שנים בלבד, וזכר ונקבה למיניהם כענין באדם, והוצרכו לברכה

שירבו מאד, אבל בצמחים צמחו על פני כל האדמה רבים מאד כאשר הם היום עכ"ל.

ויש לדקדק בלשון הרמב"ן שכתב שהבהמות נבראו זכר ונקבה "כענין" באדם, דמלשון זה משמע דלא היו ממש כמו באדם אלא קרוב לזה, ומה היא החילוק שמצינו בין בריאת זכר ונקבה שבאדם מבריות זכר ונקבה בשאר הבעלי חיים?

[...] ונראה שבאמת יש איזה חילוק באופן הבריאה של הבעלי חיים ממין האדם, דבשאר בעלי חיים נבראו זוגות של זכר ונקבה מכל מין ומין, ולמשל כשנברא מין הסוס נברא סוס קוקזי זכר ונקבה וסוס בלגאי זכר ונקבה, כי כאשר אמר השי"ת [להלן פס' כ"ד] 'תוצא הארץ נפש חיה למינה וגו'', אז הוציאה הארץ שבמזרים סוסים מצריים ובבלגיה סוסים בלגיים, ואם כן סלקא דעתין דהתנא דגם באדם היו יכולים ליברא אדם כושי זכר ונקבה וכן אדם סיני זכר ונקבה או רומני זכר ונקבה, אבל משום שלא יאמר אדם לחבירו 'אבא גדול מאביך' לא נבראו כן¹, אלא נברא רק מין אחד של אדם, ואפשר שלזה כיון הרמב"ן במש"כ "כענין" באדם ולא ממש כמו באדם, ודו"ק.

ובאמת בדורנו ראינו שהגרמים טענו טענה זו 'אבא גדול מאביך', אלא שהם אומרים שגם ישראל טוענים שהם הגזע המשובח ביותר ומביאים ראיה ממה שאנחנו אומרים בתפילתנו "אתה בחרתנו מכל העמים וכו'", אבל התשובה אצלנו היא שודאי כולנו בני אדם הראשון אנחנו, אלא שהאבות השתלמו והתעלו כל כך עד שקרוב הוא שהננו כמין אחר לגמרי שכל שאין בו ג' סימנים הללו אינו ראוי לידבק באומה זו [יבמות דף עט.].

ולכן באמת כל מי שרוצה לקבל על עצמו את המצוות יכול להסתפח אל עם ישראל, כי אנחנו לא טוענים שגזענו משובח יותר וכאילו אנחנו מיוחדים בטבע, כי אילו כך היתה מחשבתנו לא היינו מקבלים גרים מכל אומות העולם.

אלא שאנו סבורים שאנחנו נבחרנו מכל האומות משום שאנו בני אברהם יצחק ויעקב שנתעלו על ידי קיום המצוות לידי מדריגה שבו האדם מתקשר אל בוראו ומתדבק בו, ולכן כל הרוצה להצטרף ולקבל עליו עול תורה ומצוות יכול לעשות כן, ודו"ק.

ע"פ אמת ליעקב ור' יעקב קמיניצקי

"כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע" [ג, ה]

פירש"י וזה לשונו: 'יוצרי עולמות', עכ"ל.

צריך ביאור זה שתפס רש"י לפרש ענין זה על האלקות.

ונראה שרש"י מפרש לנו את שורש החטא של אדם וחוה, והיינו שהם דימו כי הם מבינים היטב את טיב העולם ואת מהלכו, וחשבו הם כי אילו יאכלו מעץ הדעת, אז יהיה בכוחם לברוא עולמות יותר שלמים ומתוקנים, והיינו שכל מה שלא נתפס בשכלם חשבו שיש איזה חסרון בבריאת העולם והם יוכלו לתקנו ע"פ שכלם, וזה היה הטעם שבשבילו תאו לאכול מעץ הדעת.

ויש לפרש שתיקון חטא אדם הראשון נעשה על ידי תשובת המשקל, וכמו שיתבאר:

במסכת עבודה זרה דף ח נאמר "ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון, כיון ששקעה עליו חמה, אמר: אוי לי שבשביל שסרחתי, עולם חשוך בעדי ויחזור העולם לתווה ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, היה יושב ובוכה כל הלילה וחוה בוכה כנגדו, כיון שעלה עמוד השחר, אמר: מנהגו של עולם כך הוא, עמד והקריב שור שקרנותיו קודמין לפרסותיו, עכ"ל. ועיין בפירש"י שם שביאר שהכוונה לשור שנברא במעשה

¹ זוהי התשובה השניה בחז"ל לטעם שנברא העולם יחיד, והטעם הראשון הוא ללמדנו שכל המאבד נפש א' כאילו איבד עולם מלא.

ודברי המדרש תמוהים מאד, שהרי אם באנו ללמוד גודל כוחה של תפילה, למה הביא המדרש ממעשה דקין שנתקבלה רק חצי התפילה, והלא מצינו מקומות רבים בתורה שנתקבלה כל התפילה כולה, וכמו אצל יצחק שנאמר וכה, כאן, זיעתר יצחק אל ה' ונתקבלה תפילתו ונפקד בבנים, אכן אצל משה שנאמר ובמדבר יב, יג' אל נא רפא נא לה', ונתקבלה תפילתו, וא"כ מדוע הביא המדרש דווקא ממעשה של קין שנתקבלה רק חצי התפילה.

ובאמת יש להבין עוד עיקר ענין התפילה שאמר עליה גדולה היא התפילה לפני הקב"ה שעושה כולה או חציה, וצ"ב מה גדולתה של התפילה בזה כל כך, והלא ענין זה שאחר ריבוי תחנונים מתקבלת בקשת האדם, ואחר הפצרה ובקשה מתבטלת הגזירה, הרי קיים להבדיל אף אצל בשר ודם, וא"כ מהו גודל כוחה של תפילה, ולמה בלא כח מיוחד אין צריך להיות כן?

ונראה הביאור בזה, שהרי באמת צריך להבין מדוע אצל קין נתבטלה רק חצי הגזירה מכוחה של תפילה, והרי ממה נפשך אם נתקבלה תפילתו לפני הקב"ה ומצא חסד לפניו על ידי תפילתו, א"כ מדוע לא נתקבלה כל תפילתו ונתבטלה הגזירה כליל, כמו בשאר התפילות הנ"ל שמצינו אצל יצחק ומשה.

אולם על כרחך דבר זה עצמו מוכיח לנו, שהקב"ה היה חפץ להעניש את קין בגזירת נע ונד ולא היה ראוי למחילה ולסליחה, משא"כ אצל יצחק ומשה וכל המקומות שנתקבלה התפילה, הרי שם היה הענין, דאמנם גזירה גזירה, אבל יש בכח לבטלה על ידי תפילה, ואף זה שבלא תפילה אינו ראוי ליפקד בבנים, או להתרפאות וכדומה, אבל על ידי תפילה ותחנונים יזכה לזה.

אמנם אצל קין נתבאר שהקב"ה היה חפץ שיענש ולא היה ראוי שיתרצה הקב"ה אף על ידי התפילה, אלא שגדול כוחה של תפילה לפני הקב"ה, שגם במקום שנגזרה גזירה ר"ל ואינו ראוי שתתקבל תפילתו, הרי שעכ"פ ולמרות הגזירה נסלח משהו ע"י התפילה, ונתבטלה לכל הפחות חצי גזירה, ודו"ק.

בד קודש (הגרס"ד פוברסקי שליט"א)

סיפור השבוע

"וַיָּבֹא אֶל הָאָדָם לְרִאיוֹתָיו מִה יִקְרָא לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נִפְשׁ תְּהִי הוּא שְׁמוֹ" במדרש רבה [פ"ז ס"ד] איתא, שהקב"ה נמלך במלאכי השרת אלו הם שמותם של החיות ולא היו יודעים. העבירם לפני אדם הראשון, אמר לו זה מה שמו, אמר זה שור, זה חמור, זה סוס, וזה גמל. ואתה מה שמך, אמר לו: אני נאה להיקרא אדם, שנבראתי מן האדמה.

בירושלים התגורר חתנו של רבי חיים מצאנז – הרבי מאושפיצין. אחד מבאי ביתו של הרבי מאושפיצין הכניס את בנו לבריתו של אברהם אבינו, אך לא הזמין את הרבי להשתתף בברית. לאחר כמה ימים, כשבועל הברית הגיע לביתו של הרבי, תמה הרבי בפניו מדוע לא הזמין לברית, שמא יש בלבו עליו.

התנצל האברך ואמר: רבי, אין לי שום קפידא עליכם, אך זה שלא הזמנתי את הרבי לברית, מכיון שכל הכיבודים היו תפוסים, בכבוד סנדקאות הייתי מוכרח לכבד את אבי, ואמירת הברכות לחותני, וכסא של אליהו – לראש הישיבה שאני לומד בישיבתו. לא נותר אלא הכיבוד של עמידה לברכות, וחשבתי שאין זה מספיק לפי רום מעלת כבוד הרבי, על כן העדפתי להתעלם ולא להזמין כלל.

חייך הרבי מאושפיצין ואמר: טעות בידך! עמידה לברכות – כיבוד חשוב ונעלה הוא. ראייה לדבר מפרשת בראשית. כתיב "וַיָּבֹא אֶל הָאָדָם לְרִאיוֹתָיו מִה יִקְרָא לוֹ" – הקב"ה עצמו כביכול אחז את החיות ואת העופות, בעד שאדם הראשון הקריא את שמותיהם, קל וחומר לבשר ודם שחשוב ומכובד בשבילו הוא לאחוז את התינוק בשעה שקוראים את שמו.

שבת שלום!

יוצא לאור להצלת אל-ה בן י-הודית נ"י

to get the «alon», email to kosssover@gmail.com (with 3 s)

בראשית, דכיון דבקומתן נבראו א"כ יצא ראשו תחילה וקרנותיו קודמות לפרסותיו, עיי"ש.

אבל צריך ביאר מה שציין התנא דווקא יתרון זה – והיה לו לומר 'שור שנברא בציוויו של הקב"ה וכד'.

והנראה על פי המבואר ליל ששורש החטא של אדם וחווה בעץ הדעת היה שבשכל אדם וחווה היה נדמה כי אילו היו הם בוראים את העולם היו מסדרים כמה וכמה עניינים באופן אחר, והיינו דמה שלא השיגו בשכלם היו חושבים כי יש חסרון בעולם.

והנה אם נשאל את השור מה חשוב אצלו יותר – הקרן או הפרסה: אם השור טיפש יאמר הלא קרנות אין לי כי אם שנים, ופרסות יש לי ארבע, הרי הקרן חשוב יותר.

אבל אם השור הנהו בעל מחשבה יאמר: הלא בתחילת גידולי הייתי בלא קרנות, אבל בלא פרסות לא הייתי מעולם, ויבין שודאי הפרסות חשובות לו יותר להמשך קיומו.

אמנם כל זה אינו אלא בשור רגיל, אבל השור שנברא במעשה בראשית שנוצר עם הקרנות והפרסות ביחד, הרי שור שוטה הוא – שהוא חושב שקרנותיו קודמין לפרסותיו.

והנה הקרבן הוא תמיד תיקון החטא, וכיון שחטא עץ הדעת היה מפני שדימה כי יודע הוא את טיב העולם ואם יאכל מעץ הדעת יברא עולמות יותר טובים ושלמים, אבל אח"כ כשראה שעדיין לא הבין טבעו של עולם אפילו של יום ולילה, לכן הביא את השור היותר טיפש שבעולם שהוא מקדים את הקרנות לפרסותיו. ובהה הראה אדם שהוא הבין את שורש חטאו וזו היא כפרתו.

ע"פ אמת ליעקב

"האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל" [ג, יב] וכתב רש"י כאן כפר בטובה. ונראה דטענתו היתה כך, כי רש"י [פס' ג] פירש 'ולא תגעו בו', שהוסיף על הציווי, לכך בא לידי גירעון, הוא שנאמר ומשלי ל, ו' אל תוסף על דבריו.

וקשה הא קי"ל בפרי אבות [פ"א, מ"א] עשו סייג לתורה.

ונראה דודאי שצריכין לעשות סייג, אולם צריכין לומר שהם עושין כך מדרבנן ולא מן התורה, משא"כ אם אמר 'ולא תגעו בו' נמי אמר השי"ת, לכך עבר על כל תוסף.

מיהו על זה היה לו תירוץ, שירא שהיא לא תאמין ולא תשמע דברי בעלה אם יאמר משם עצמו, לכך אמר מן השי"ת.

הנה אמרו בגמרא [ברכות ה.] 'מצא או מוצא', שנאמר 'מצא אשה מצא טוב' [משלי יח, כב], 'מוצא אני ממר ממות את האשה' [קהלת ז, כו].

ונראה חילוק בין אשה ל'האשה', כי החילוק בין אשה לאיש בגימטריא ה"י, ויש לבעל הוספה ה' על אשה, כי לו יש יו"ד ולה יש ה"א, וזה מרמז שיהיה שורר בביתו והיא תהיה כפופה תחתיו, משא"כ האשה יש לה שני ההי"ן והא"כ גימטריא יו"ד, שרוצה להיות שוה עם בעלה ואינה רוצה לשמוע לבעלה, והיא מר ממות.

וזהו שאמר אדם 'האשה' אשר נתת עמדי שהיא האשה פירוש שאינה רוצה לשמוע אלי וצריך אני לומר בשמך אל תגעו בו.

חתם סופר (מאמרים חדשים)

"נע ונד תהיה בארץ" [ד, יב]

במדרש רבה איתא ונצבים ה, ה, גדולה היא התפילה לפני הקב"ה וכו'... רצונך לידע כחה של תפילה, אם אינה עושה כולה, חציה היא עושה, קין עמד על הבל אחיו והרגו, יצאה גזירה ונע ונד תהיה בארץ, מיד עמד ונתורה לפני הקב"ה שנאמר להלן [שם פס' ג] 'גדול עוני מנשוא', אמר לפניו נושא עון ועובר על פשע סלח לעוני שהוא גדול, מיד מצא חסד לפני הקב"ה ונמנע ממנו נע' חצי הגזירה, שכן כתיב וישב בארץ נוד, מכאן אתה למד שגדולה התפילה לפני הקב"ה.

